

СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АУДИТОРІВ В УКРАЇНІ

Т. Д. Рудик

студентка 4 курсу, група ОА-41, Навчально-науковий інститут економіки, менеджменту та права

Науковий керівник – к.е.н., доцент О. Р. Антонюк

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті розглянуто та проаналізовано питання страхування професійної відповідальності аудиторів в Україні в сучасних умовах ринкової економіки та практичний досвід використання страхування професійної відповідальності аудиторів в різних розвинених країнах.

Ключові слова: страхування, аудитор, професійна відповідальність, аудиторський ризик, страховий випадок.

В статье рассмотрены и проанализированы вопросы страхования профессиональной ответственности аудиторов в Украине в современных условиях рыночной экономики и практический опыт использования страхования профессиональной ответственности аудиторов в различных странах.

Ключевые слова: страхование, аудитор, профессиональная ответственность, аудиторский риск, страховой случай.

The article examines and analyzes the issues professional liability insurance auditors in Ukraine in modern market economy and practical experience of using professional liability insurance auditors in different countries.

Keywords: insurance, auditor, professional liability, audit risk, the insured event.

Формування в Україні обумовлює підвищення вимог до достовірності облікової інформації, поданої у фінансовій звітності, яку досліджують аудитори та аудиторські фірми. Сучасні умови господарювання та конкуренція роблять підприємницьку діяльність, у тому числі аудиторську, складним економічним процесом, відповідно ефективний розвиток українських підприємств і залучення інвестицій в економіку стають неможливими без участі кваліфікованих аудиторів і проведення якісного аудиту. В зв'язку з цим, дуже актуальним в даний час є страхування професійної відповідальності аудиторів в Україні.

Дослідженню питань організації та методики аудиту присвячені праці таких відомих вчених як Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Дорош Н.І., Зубілевич С.Я., Паньків Х.П., Усач Б.Ф., Шевчук В.О та інші.

На підставі опрацювання нормативних документів, фахової літератури, наукових публікацій з питань страхування аудиторської діяльності, з використанням методу аналітичного порівняння досвіду інших країн та України маємо на меті встановити шляхи подальшого розвитку страхування відповідальності аудиторів України.

На даний час проблемі страхування професійної відповідальності аудиторів в Україні не приділена належна увага, тому вони потребують більш детального вивчення та запровадження в практику. В статті розглядається сучасний стан страхування професійної відповідальності аудиторської діяльності в Україні та особливості його нормативно-правового регулювання.

В аудиторській діяльності трапляються випадки, коли аудитор надає висновок, що містить неправильні відомості про компанію.

Причини професійних помилок аудитора, який підлягає страхуванню, можуть виявлятися двояко: у формі необачності, недбалості, некваліфікованого виконання своїх обов'язків і у формі навмисних дій. Аудитор може робити помилки, якщо він невірно застосовує нормативно - правові акти з питань оподаткування, бухгалтерського обліку і звітності. У випадку, коли дії аудитора є навмисними, відповідальність застрахованого аудитора можна встановити тільки через суд. Втім, у будь-якому разі, домогтися відшкодування збитків у повному обсязі практично неможливо [7].

Аудиторський ризик - це ризик, який бере на себе аудитор, надаючи висновок про достовірність даних фінансової звітності. Проте можливі суттєві помилки, які ним не виявлені. Особливістю аудиторського ризику є те, що на нього впливає ризик виробничо-фінансової діяльності (підприємницький ризик), ризик інформаційного забезпечення (ризик системи бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарського контролю), ризик невиявлених помилок аудитора [2].

Об'єктом страхування аудиторів є відповідальність професіонала за нанесення прямих фактичних матеріальних збитків у результаті наданих аудиторських послуг.

Страхування професійної відповідальності аудиторів націлене на:

- захист інтересів осіб, в яких проводиться аудит, на випадок помилки аудиторської фірми. Страхове відшкодування отримує клієнт аудиторської фірми, якому таким чином компенсується спричинений збиток;
- захист інтересів споживачів послуг та третіх осіб, і передусім тих, хто входить в так звані партнерські групи підприємства (власники, постачальники, покупці та ін.) [5].

Договором страхування професійної відповідальності може бути застрахована лише відповідальність фізичної особи - аудитора, що має кваліфікаційний сертифікат, право здійснювати аудиторську діяльність та зареєстрований як індивідуальний підприємець.

У договорі страхування особливу увагу потрібно звернути на такі пункти, як склад страхових випадків і умови їх виникнення, розміри страхового відшкодування щодо кожного страхового випадку, умови передчасного закінчення дії договору за ініціативою однієї із сторін та способи врегулювання питань про збитки.

На відміну від інших видів страхування відповідальності, при страхуванні професійної відповідальності настання страхового випадку пов'язане не з неконтрольованими і незалежними від волі людини факторами (наприклад, стихійними природними явищами), а залежить від особистих характеристик фахівця, що займається професійною діяльністю (кваліфікації, досвіду, навичок, знань) [4, с. 30].

Законодавство України не передбачає страхування професійної відповідальності аудиторів та повного і беззаперечного відшкодування збитку, нанесеного замовнику аудиту. Статтями 21 і 22 Закону України «Про аудиторську діяльність» визначено, що за неналежне виконання своїх зобов'язань аудитор (аудиторська фірма) несе майнову та іншу цивільно-правову відповідальність згідно з договором та законом. Крім того, Аудиторською палатою України можуть бути застосовані стягнення у вигляді попередження, призупинення чинності сертифіката на строк до одного року або його анулювання, виключення з Реєстру аудиторських фірм та аудиторів [3].

Страхування відповідальності є порівняно новим і досить специфічним для українського страхового ринку. Особливість його полягає у визначенні об'єкта страхування, яким тут, згідно з Законом України „Про страхування”, виступають майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі. Оскільки в Україні цей вид страхування і досі залишається добровільним, для більшості аудиторів страхування своїх ризиків скоріше маркетинговий хід, спрямований на залучення клієнтів [7].

За допомогою проведеного аналізу можна стверджувати, що в Україні необхідно запровадити обов'язкове страхування професійної відповідальності аудиторів, що одночасно надасть можливість ефективного розвитку ринку страхових послуг і впевненість потенційним клієнтам аудиторських послуг у незалежності аудитора та фінансовій надійності. Удосконалення нормативно-правового регулювання аудиторської діяльності в аспекті страхування професійної відповідальності можна здійснити внесенням змін до Закону України "Про аудиторську діяльність", де треба чітко зазначити види відповідальності та умови страхування професійної відповідальності аудиторів.

Проте, на даний час, лише в ст. 8 проекту нового Закону України «Про аудиторську діяльність» зазначається, що право на проведення обов'язкового аудиту мають аудиторські фірми, включені до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів та які уклали договір страхування професійної відповідальності перед третіми особами – замовниками аудиту, тобто для них страхування професійної відповідальності є обов'язковою.

Сьогодні страхування відповідальності аудиторів здійснюється в багатьох державах і найчастіше є обов'язковим. Без укладання договору страхування професійної відповідальності здійснювати таку професійну діяльність аудиторам заборонено.

У таблиці наведено практичний досвід використання страхування професійної відповідальності аудиторів в різних розвинених країнах.

Таблиця

Страхування професійної відповідальності аудиторів в різних країнах

Країна	Нормативні документи	Сутність регламентації	Практичні аспекти
Україна	-	-	-
Швеція	Закон Швеції «Про аудиторську діяльність» від 18.05.1995 р. та Постанови Уряду «Про аудиторів від 01.06.1995р»	Укладення угоди про страхування професійної відповідальності	Аудитори та аудиторські організації укладають угоду про страхування або залишають в спеціальному державному органі заставу під відшкодування збитків
Німеччина	Аудиторський статут від 05.11.1975 р.	Укладення страхової угоди	Аудитори укладають страхові угоди на випадок понесення матеріальної відповідальності за здійснену помилку
Франція	Кодекс професійної етики від 12.08.1969 р.	Сплата членських внесків	Аудиторські фірми сплачують фіксовану суму страховки та відсоток від річного доходу фірми
Росія	Ст. 13 Закону РФ «Про аудиторську діяльність» від 13.07.2002 р.	Страхування професійної відповідальності	При проведенні обов'язкового аудиту аудиторська організація повинна страхувати ризик відповідальності

У Швеції аудитори та аудиторські організації відповідно до Закону Швеції «Про аудиторську діяльність» від 18 травня 1995 р. та Постанови Уряду «Про аудиторів» від 1 червня 1995 р. повинні укладати угоду про страхування або залишати в спеціальному державному органі (Комісії з аудиторської діяльності) заставу під відшкодування збитків, які можуть понести аудитор чи аудиторська фірма в своїй професійній діяльності [6, с. 80].

У Німеччині відповідно до Аудиторського статуту від 5 листопада 1975 р. аудитор також повинен укладати страхову угоду на випадок, якщо йому доведеться нести матеріальну відповідальність за здійснену помилку.

У Франції існує Комісія зі страхування. До її складу входять лише комісари з рахунків та члени або представники Національної Ради або Регіональних рад аудиторів. Крім того,

Кодексом професійної етики від 12 серпня 1969 р. у Франції також передбачена обов'язкова сплата членських внесків, окремою складовою яких є фіксована сума страховки для всіх членів Регіональних компаній. За несплату членських внесків протягом двох років член Регіональної компанії вважається виключеним і відповідно втрачає право займатися аудиторською діяльністю [4].

У Російській Федерації стаття 13 Закону РФ «Про аудиторську діяльність» від 13 липня 2002 р. передбачає, що при проведенні обов'язкового аудиту аудиторська організація повинна страхувати ризик відповідальності за порушення договору про аудиторську діяльність. Крім того, згідно вказаного вище нормативного документа, заборонено проводити обов'язковий аудит індивідуальними аудиторами, тобто фізичними особами, підприємцями без утворення юридичної особи, що мають ліцензії на проведення аудиту.

Введення в практику аудиторської діяльності обов'язкового страхування професійної відповідальності є важливим етапом гармонізації розвитку аудиту, який позитивно вплине на ділову активність аудиторських фірм, підвищить ступінь довіри замовників до аудиторів, що, у свою чергу, матиме позитивний вплив на розвиток української економіки.

Запровадження позитивного світового досвіду страхування аудиторської діяльності в Україні значно підвищить якість аудиторських перевірок та сприятиме подальшому розвитку ринку аудиторських послуг. Страхування професійної відповідальності є одним з факторів розвитку міжнародного співробітництва, оскільки необхідною умовою, яку висувають іноземні партнери, є наявність страхового договору.

В свою чергу, запорукою успішного розвитку страхування професійної відповідальності в Україні є не лише запровадження і вдосконалення норм чинного законодавства, але й стимулювання попиту на таку страхову послугу з боку страхувальників.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 14.09.2006 р. (в редакції змін від 16.10.2012 р.).
2. Борисенко М.В. Проблеми страхування професійної відповідальності аудиторів / М.В. Борисенко., О.В. Назаренко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2009/Economics/39058.doc.htm.
3. Белановська М.О. Необхідність введення обов'язкового страхування аудиторської діяльності / М.О. Белановська, В.О. Кондратьєв [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_%20NPE_2010/Pravo/62375.doc.htm.
4. Дорош Н. Страхування професійної відповідальності аудиторів. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2008.- №101. – С. 29-31.
5. Закалінська К.О. Страхування професійної відповідальності аудиторів / К.О. Закалінська, Т. С. Земелева [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Economics/46019.doc.htm.
6. Лабынцев Н.Т. Шведский опыт организации аудиторской деятельности // Аудиторские ведомости. – 2002. - №4. – С. 78-82.
7. Непорожня Н. Як стягнути збитки, завдані аудитором / Н. Непорожня [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kontrakty.com.ua/%20show/ukr/article/37/2520079080.html>.
8. Паньків Х.П. Проблеми та перспективи розвитку страхування аудиторських ризиків в Україні / Х.П. Паньків, О.В. Грін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/index.php?s=%EF%&paged=278>.